

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФЕНОМЕНА «НАЦІОНАЛЬНА ГОРДІСТЬ»

У статті здійснено аналітичний огляд феномену «національна гордість», представлено його характеристику; розглянуто суперечливу триаду «гординя», «гордість» та «національна гордість»; обґрунтовано необхідність формування адекватно високої національної самооцінки та переживання почуття радості за себе і за іншого представника народу у процесі національного самоусвідомлення особистості, що надає впевненості у своїх національних силах.

Ключові слова: національна гордість, гордість, гординя, національна самооцінка, радість, громадянин, нація, народ, держава, національні цінності, національна ідея.

Нині перед національною системою освіти постають нові вимоги до виховання молодого покоління. Набуває особливої гостроти проблема формування справжнього громадянина, здатного гордитися власною державою, народом та його історією. Найвагомішою громадянською рисою особистості є національна самосвідомість, а дійовим засобом відродження нації є виховання в особистості національної гордості за Батьківщину. Саме молодь, безмежно віддана українській національній ідеї, з почуттям національної гордості за власну державу та її історію, здатна відстояти інтереси незалежної України та спроможна вивести її на шлях розквіту й прогресу.

Проте економічна нестабільність негативно впливає на соціальну захищеність населення країни, зокрема підростаючого покоління, яке виступає найбільш незахищеною верствою суспільства. Такі тенденції викликають тривогу і невпевненість у завтрашньому дні, психологічну дисгармонію, зневіру у краще майбутнє, бажання віднайти сприятливіші умови для навчання й проживання, працевлаштування на престижну фахову роботу за межами Батьківщини. Вплив радянської ідеології впродовж сімдесяти років на свідомість українця видозмінив його менталітет, породив комплекс національної меншовартості та власної неповноцінності, що відобразилося у національній роз'єднаності та гальмуванні процесу консолідації нації, формування спільної для всього українського народу національної ідеї, національного інтересу і національного ідеалу (соціального, морально-етичного, геополітичного і т. ін.). Це пов'язано з історично сформованим різновекторним спрямуванням (українським менталітетом), відмінністю культурних засад, суспільних цінностей, а також полярних оцінок минулих подій та бачення майбутнього держави.

Сучасне виховання, зокрема виховання національної гордості, має здійснюватися в умовах національного виховання. Адже національна система виховання ґрунтується на фундаменті культури рідного народу минулих віків та сучасності, якнайкраще сприяє соціальному престижу інтелектуальності, освіченості та інтелігентності

як складових духовності особистості. Саме національне виховання забезпечує глибинне й різнобічне пізнання рідного народу, його історії, культури, духовності й на основі цього — пізнання кожним самого себе, власного «Я»-реального, себе як індивідуальності та як частини своєї нації, а через неї — всього людства. В умовах сучасного навчального закладу першочерговим і визначальним завданням виступає формування громадянина, тобто особистості, яка ідентифікує себе з державою, гордиться своєю Батьківщиною та національною приналежністю до свого народу, виконує свої громадянські обов'язки, активна в суспільному житті, захищає свої права, переконання, інтереси та у своїй поведінці керується демократичними принципами.

Саме на ці стратегічні завдання виховання звернуто увагу в низці програмних документів: Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті, Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності, Концепція громадянської освіти в Україні, Концепція національного виховання, Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні та інших. Увага звертається на втілення в життя української національної ідеї, на прагнення щодо консолідації українського народу в українську політичну націю, котра співпрацює та перебуває у співдружності з усіма народами й державами. Особливої гостроти набуло питання державно-громадянського виховання, де почуття національної гордості виступає стрижнем у становленні гідного громадянина у своєму ставленні до народу, до держави, оскільки без цієї інтегрованої якості особистість буде неповноцінна, з почуттям меншовартості і нездатна до плідної діяльності в інтересах свого народу та держави. Тому освіта повинна бути спрямована на виховання громадянина України зі сформованим почуттям національної гідності та гордості за Батьківщину, котрий любить українську мову і культуру, пишається приналежністю до українського народу, з повагою ставиться до народних традицій та вбачає своє майбутнє цільно зі своєю нацією.

Ще з часів античності набуває концептуального оформлення феномен гордості особистості за приналежність до свого народу, обґрунтовується ідея громадянства філософами-мислителями Сократом, Платоном, Аристотелем. Гуманісти епохи Відродження Н. Макіавеллі, Т. Мор, Т. Кампанелла, мислителі-просвітителі XVIII ст. А. Прістлі, Ж.-Ж. Руссо, німецькі філософи Г. Гегель, Ф. Ніцше, фундатори української державності Т. Шевченко, М. Грушевський, В. Винниченко, С. Петлюра, а також вітчизняні педагоги Г. Ващенко, М. Драгоманов, І. Огієнко, С. Русова та інші розглядали гордість як невід'ємну інтегровану рису особистості.

Різні аспекти феномену та особливості їх формування з різною повнотою досліджувалися філософами, істориками, соціологами,

психологами, педагогами. Зокрема, питання національної гордості простежується в дослідженнях ідеологів українського націоналізму та провідників ідеї української державності (В. Винниченко, М. Грушевський, Д. Донцов, В. Липинський, М. Міхновський, І. Франко та інші), а також у працях, присвячених феномену ментальності українців, становленню української національної ідеї (В. Антонович, О. Воропай, Є. Маланюк, І. Огієнко, Ю. Римаренко, А. Свідзинський та інші); також у працях зарубіжних учених щодо становлення нації та націоналізму (Е. Сміт, Дж. Бруйлі, М. Вебер, М. Фріден та інші). Теоретичні основи проблеми національної гордості розкрито у дослідженнях природи етносу та нації М. Бердяєва, Ю. Бромля, Л. Гумільова, Г. Касьянова, С. Макаруча, а також у працях науковців стосовно формування та становлення національної держави (О. Погорілий, О. Нельга, Й. Сележан та інші). У галузі психології окремі аспекти проблеми досліджували Л. Божович, А. Здравомислов, Г. Костюк, С. Рубінштейн та інші; проблема розвитку особистості у процесі її становлення розкривається у працях А. Андрущенко, І. Беха, Л. Виготського, С. Максименко та інших; у низці психолого-педагогічних досліджень сучасних педагогічних основ національного виховання підростаючого покоління українських учених: І. Беха, М. Боришевського, О. Вишневецького, Т. Дем'янюк, П. Ігнатенка, В. Киричок, В. Кузя, Ю. Руденко, З. Сергійчука, Б. Ступарика та інших; в історії педагогічної думки проблема національної гордості знайшла своє відображення у працях Г. Ващенко, М. Драгоманова, І. Огієнка, С. Русової, Г. Сковороди та інших.

Аналіз проблеми засвідчує, що актуальним залишається питання формування в особистості у процесі її соціалізації національної гордості на засадах загальнолюдських та національних цінностей. Саме національне виховання втілює та відображає в собі процес відродження української нації з притаманними їй національними цінностями, національною ідеєю. Тому на сучасному етапі основним завданням науковців, педагогів, політиків та громадських діячів є органічне поєднання української ідеї з проблемою розбудови незалежної держави. Справжня трагедія українського народу полягає в сьогоденній невизначеності свого місця серед інших народів та неусвідомленні своєї значущості у світовій історії, несформованості почуття національної гордості за вітчизняну історію як духовну силу. Виховувати національну гордість у підростаючого покоління потрібно в позитивному й толерантному ставленні до інших народів та національностей, пам'ятаючи, як несправедливе ставлення може призвести до національної зверхності та пихи.

У наукових працях учених немає єдиного визначення понять гордість, національна гордість. Виникає неоднозначність трактування: прирівнювання гордості до гордині, зверхності та пихи, визначення її як одного зі смертних гріхів. Гордість походить від латинського

superbia, означає сильне почуття (бажання) самоповаги, задоволення від власних перемог і здобутків чи здобутків певної соціальної групи, нації та держави. У свідомості багатьох людей поняття «гордість» і «гординя» взаємозалежні, інші ж вважають їх абсолютно розрізненими за значенням. Так, гординя — це один зі смертних гріхів, вона пов'язана з такими духовними вадами особистості, як заздрість, гнів та жадібність, тоді як гордість — це необхідна якість особистості з почуттям власної гідності.

У тлумачному словнику С. Ожегова і Н. Шведова зазначено, що «гордість»: почуття власної гідності, самоповаги (наприклад, «національна гордість»); почуття задоволення від чогось («гордість перемогою»); завищена самооцінка про себе, пиха [7]. Таким чином, коли в основі гордості лежить успіх і досягнення особистості, талант і працелюбство, то це позитивна оцінка особистістю своїх досягнень, що відображається в її особистісній гордості. У випадку, коли людина егоцентрична, без існуючих переваг і підстав вважає себе значно кращою за інших, коли ставлення до оточення проявляється у зверхності та пихатості, тоді особистістю оволодіває гординя.

У синонімічному ряді поруч із гординею виступають у різних відтінках такі якості, як зарозумілість, марнославство, самолюбство і т. ін. З метою з'ясувати зміст поняття гординя, проаналізуємо її складові:

- ті якості (зарозумілість, пиха, чванство, самозакоханість та інші), що відображають прагнення особистості до влади, до збагачення за рахунок нівелювання цінності людини, що протестується у неважливому ставленні, презирстві до біднішої верстви населення чи некорисних людей;
- надзвичайна амбіційність та марнославство особистості виступає спонукою для досягнення значно більшого, ніж вона має;
- інтегрований егоцентризм з низьким рівнем вихованості особистості виступає у дієвій силі досягати успіху незалежно від обставин, оточення тощо, демонструючи при цьому презирство, егоїзм, нахабство, безсоромність і т. ін.;
- необґрунтована самовпевненість, що переходить у марнославство та спрямовує особистість до жадоби слави;
- самозакоханість і самовдоволення, яке проявляється у себелюбстві;
- завищена самооцінка особистості виявляється доволі абстрактно: «Я пишаюся та й годі» [8, с. 376].

Аристотель співвідносив гордість з поняттям «почуття власної гідності» через ставлення до іншої людини: «Гордість є середина між пихою й улесливістю. Хто в житті нічим не поступається для інших, усіх зневажає, той пихатий, хто ж від усього готовий відмовитися заради іншого й себе ставить нижче за всіх, той улесливий. А хто зва-

жає на інших, але ні перед ким не принижується, а з людьми гідними тримається належним чином, той гордий» [4]. Сформована позитивна самооцінка особистості, її емоційне самоставлення як емоційне оточення, становить формулу гідності особистості у власній цінності і проявляється у позитивному моральному почутті як гордість [2].

Саме почуття гордості варто розглядати з таких позицій:

- особистісне — почуття проявляється у власній гідності особистості, самоповазі, ціннісному ставленні до себе, і відповідно до того, наскільки людині властиве це почуття, виділяють гордих, які, навіть переживаючи невдачі, будуть горді, та скромних особистостей, які не здатні відчути навіть радість успіху;
- ситуативне — почуття проявляється внаслідок тих чи інших вчинків, досягнень, зусиль, які доклала особистість, та ставленні інших до неї, до її поведінки та дій [8, с. 377].

Також почуття гордості може бути обґрунтоване та необґрунтоване і мати характер індивідуальний (гордість за себе) та колективний (гордість за інших людей та народ, національна гордість).

Щодо поняття «національна гордість», то також спостерігається неоднозначність його трактування й розуміння серед науковців у різних історичних періодах. Аналітичний огляд феномену потребує уточнення його характеристики. Досить часто почуття національної гордості викликає у свідомості людей розуміння чи асоціацію приналежності особистості до величчя та могутності держави і насамперед можливості бути конкурентоспроможним з іншими країнами і здатності протистояти, обороняти та відстоювати інтереси народу. Здійснюючи історичний ретроспективний аналіз проблеми, варто відзначити, що національна гордість була властива потужним розвиненим державам у періоди їхнього золотого віку. У кожній державі були свої періоди злету й падіння, свої історичні помилки й досягнення, у кожного народу є власна національна гордість і в жодному разі не можна надавати переваги одній нації над іншою. Саме тоді, коли народ вірить у власні духовні сили, має власну національну гідність, гордиться своїм минулим і бачить майбутнє, з'являється почуття впевненості нації та повага до неї. Саме національна гордість є першоджерелом творчої діяльності й натхнення, що живить благородність почуттів у зв'язку з досягненнями матеріальної і духовної культури власного народу, його національною самобутністю та всесвітньою загальнолюдською творчістю. Переживаючи та вболіваючи за певні історичні помилки й недоліки, факти, події та явища в історичному минулому та теперішньому свого народу, особистість зі сформованою національною гордістю не буде байдужою до інших людей, до суспільства й держави, до інших народів. Почуттю національної гордості відводиться визначальна функція мотивації формувати у членів спільно-

ти, народу почуття постійної цілеспрямованості до національного самоствердження, національного саморозвитку, щоби відбутися як гідний та рівноправний партнер, посісти чільне місце серед провідних країн світу. Ідея національної гордості нерозривно пов'язана з національним відродженням і самовизначенням, національною незалежністю та соборністю, ґрунтуючись на вікових традиціях, звичаях, мові, мудрості народу, вірі в його майбутнє, добросусідство з іншими народами, національній мужності та терпеливості, національній гідності та честі, стремлінні до знань та просвіти. На основі сформованого позитивного почуття власної гідності та гордості, гордості за власний народ, його історію формується почуття національної гордості. Перші спроби обґрунтувати науково-педагогічні засади виховання національної гордості молодого покоління здійснили корифеї вітчизняної педагогіки С. Русова та Г. Ващенко. Визначний педагог Григорій Ващенко зазначав, що необхідно виховувати в молоді патріотизм, здорову національну гордість, свідому національну гідність «без національної пихи й презирства до інших народів». Національна гордість у більшості сучасних досліджень виступає як достатній рівень самоповаги, усвідомлення власної цінності та цінності свого народу, що ґрунтується на адекватній самооцінці суб'єкта певної спільноти. Так, Т. Жеребило розглядає національну гордість як почуття, що лежить в основі соціально-психологічного явища, в якому акумулюються: національна гідність; усвідомлення історичного внеску нації; висока оцінка власних національних культурних цінностей, зокрема рідної мови. В етнопсихологічному словнику В. Крисько подано таке трактування національної гордості: патріотичне почуття любові до своєї Батьківщини й народу, усвідомлення своєї приналежності до певної нації, що проявляється в розумінні спільності інтересів, національній культурі, мові й релігії. Це почуття за своїм значенням абсолютно протилежне шовінізму і проявляється у прагненні сприяти всесвітньому розвитку національних традицій, мови, матеріальної та духовної культури; здатності давати відсіч тим, хто зазіхне на свободу та незалежність нації, зневажливо ставиться до її культури та представників. Поняття близьке за значенням до патріотизму і любові до Батьківщини. Проте гіпертрофоване почуття може викликати ідеї шовінізму [6]. Виховувати патріотизм, національну гордість у підростаючого покоління потрібно з вимогою позитивного й толерантного ставлення до інших народів та національностей.

Таким чином, феномен національної гордості варто розглядати в єдності двох взаємодоповнювальних аспектів, а саме:

- особистісна цінність, яка сформувалася внаслідок національної ідентичності особистості, активної громадянської позиції;
- цінність, притаманна певній національній спільноті, що історично закріпилася в національній свідомості.

І природа ідеалу особистості зі сформованою національною гордістю теж буде дихотомічною:

- гордість впливає на особистість, зумовлюючи її поведінку через загальнолюдські та національні цінності, формуючи її погляди, систему цінностей, ціннісні орієнтації;
- гордість утілює всі найкращі ціннісні здобутки нації та виступає показником гуманістичного розвитку людини як родової істоти.

Кожній людині необхідно відчувати себе частинкою «ми», спільного, і приналежність до народу — це та опора в житті, що надає наснагу та спрямовує наші дії. У цій національній спільноті простежується зв'язок поколінь, витриманий у часі, кожна особистість володіє стійким національним статусом, що унеможливує її виключення, і саме це надає людині впевненості в собі як представникові певного народу і стабільності у житті. Почуття відданості, любові й поваги до власної країни та народу, що ґрунтується на осмисленні та врахуванні їхнього впливу на культуру світового масштабу, як соціально-психологічна категорія проявляється через національну гордість. Саме поняття «національна гордість» містить у собі позитивні емоції, відображає позитивно високу адекватну національну самооцінку, самоповагу, почуття власної і національної гідності та основане на усвідомленні вагомості історичного внеску своєї нації у світовий духовно-культурний розвиток. Ставлення особистості до себе як до представника певної нації з розвинутою національною ідентичністю проявляється саме в почуттях національної гордості, національної гідності та самоповаги. Зберігаючи свою національну ідентичність, особистість продовжує життя нації, головною функцією якої виступає забезпечення гідного існування своїм співвітчизникам. Почуття національної гордості особистості за здобутки як свої, так і свого народу проймається глибоким людським смислом, коли гордість за себе доповнюється почуттям радості та гордості за інших співвітчизників.

Процес переживання радості інтегрує сконцентровані невичерпні потенції, які збільшують здатність особистості збагнути природу краси й добра у власному житті та свого народу. Радість виникає раптово як наслідок певних досягнень чи успіхів, проте не завжди максимальне напруження в досягненні результату супроводжується цим почуттям. За своєю природою радість проявляється найбільш спектрально після соціально значущих та творчих дій, які за смисловою спрямованістю окреслюють вищу моральність особистості, оскільки метою не було отримання користі. Саме у процесі безпосереднього переживання радості за себе як представника нації чи за іншого члена спільноти особистість набуває таких емоційно-ціннісних самоставлень, як упевненість у собі, особиста значущість та вагомість досягнень народу, з яким вона себе ідентифікує, що надає

їй відчуття здатності долати труднощі одноосібно та колективно. При переживанні радості посилюється чуйність і забезпечується соціальна взаємодія, пов'язана із задоволенням морально-духовних потреб. Також, повторна радість збільшує стійкість до переживання невдачі, що посилює здатність досягати більш складних цілей, що поставили перед нацією та особистістю зокрема, та водночас має властивість заспокоювати і знімати психічне напруження, страх, стрес, гнів [1, с. 194-196]. Саме переживання радості, що виникає внаслідок максимальних духовно-моральних зусиль особистості з метою досягнути найвищого ступеня розвитку та самоактуалізації, посилює процес національного самоусвідомлення особистості та надає впевненості у своїх силах, робить її більш милосердною та здатною до альтруїстичної поведінки.

Рівень сформованості національної самооцінки зумовлює поведінку особистості стосовно як свого народу, так й інших націй. У національній самооцінці відображається ціннісне ставлення особистості до своїх можливостей і якостей як члена спільноти й можливостей впливу на перебіг історії свого народу та значущість впливу нації на світовий розвиток. Члени національної спільноти становлять головне надбання нації, їхні інтереси остання повинна насамперед відстоювати й захищати, для спільної мети вони солідарно трудяться, реалізують свої задатки, пишуться історичним минулим і внеском у світову культуру, творять майбутнє своєї нації. Коли особистість не здатна гордитися своєю національною приналежністю, її наповнене почуття меншовартості, відчуття провини за «неповноцінність» народу, оскільки вона не розкрила для себе національний потенціал та можливості, не прийняла цінності народу, що своєю чергою відображається на загальному її стані, почуття пригніченості, смиренності, приниженості оволодівають людиною. Такі процеси згубні як для особистості, так і для народу загалом, оскільки під впливом заниженої національної самооцінки її представник при нагоді відмовляється від приналежності до своєї нації, поводить інертно, пасивно, не прагне змінити ситуацію на досягнення успіху як індивідуального, так і колективного. Це почуття меншовартості здатне трансформуватися на загальний стан нації, принижуючи національну гідність, що створює умови для безвільного керування людською спільнотою в інтересах іншої потужнішої нації. Відомий польський письменник Бруно Ясенський з цього приводу зазначав: «Не бійся ворогів — у гіршому разі вони можуть тебе вбити. Не бійся друзів — у гіршому разі вони можуть тебе зрадити. Бійся байдужих — вони не вбивають і не зраджують, але тільки з їхньої мовчазної згоди існують на землі зрада і вбивство» [3, с. 127].

Приниження національної гідності супроводжується надзвичайно вразливим впливом на особистісну гідність людини, що відобра-

жається у негативному ставленні особистості до себе, та виникає тенденція до міжособистісної руйнівної поведінки. «Дійсний смисл і необхідну дієвість почуття особистості стосовно себе набувають за умови, що вони передбачають відповідні почуття до інших людей. Неможливо по-справжньому поважати себе за відсутності поважливого ставлення до інших. Так само почуття гордості за себе, за свої реальні справи і вчинки будуть сповненими глибоким людським смислом тільки тоді, коли гордість за себе доповнюється почуттям гордості за інших людей» [1, с. 181]. Особистість з почуттям національної гідності, яка вірить у перспективу розвитку свого народу, хоча і не показує своєї переконаності в цьому, реально оцінює стан проблем у суспільстві та бере участь у їх вирішенні, переконана у цінності своєї нації та усвідомлює поки що незначний або не до кінця оцінений її внесок у світовий цивілізаційний розвиток, проявляє адекватно низьку національну самооцінку у ставленні до нації. Коли людина переконана в значущості й цінності своєї нації, знає історичний та сучасний ціннісний внесок надбань свого народу в світову культуру, пишається відомими представниками нації, поважає та прагне їх наслідувати, то сформованість адекватно високої національної самооцінки виражається у прагненні сприяти всесвітньому розвитку своїх національних традицій, мови, матеріальної та духовної культури; готовності відстояти свою національну гідність, свободу, соборність й незалежність нації та надати відсіч тим, хто зневажливо ставиться до її культури й представників. Усвідомлення значущості всього позитивного, що створюється нацією і що отримується у процесі міжнаціонального спілкування, прийняття почуттям національної гордості, наповнюється глибоким смислом особистісної самоцінності представників кожної нації та рівноправності й шанобливим ставленням до кожної з націй.

Негативною і вкрай небезпечною є як занижена, так і завищена національна самооцінка. Остання проявляється в особистості із надзвичайною амбітністю, зарозумілістю, гординою з проявом усіх або окремих її складових, зазначених попередньо. Завищена національна самооцінка проявляється в перебільшуванні винятковості своєї нації, її вартостей та внеску відомих і невідомих представників у світовий прогрес, постійній ідентифікації себе з ними, що перешкоджає та створює труднощі в міжнаціональному спілкуванні, оскільки ні особистість, ні нація зі сформованою адекватною національною самооцінкою, з почуттям національної гордості та гідності, ніколи не змиряться з приниженням їхньої значущості або зневаги і будуть усіма можливими засобами домагатися поваги та визнання.

Отже, під національною гордістю будемо розуміти усвідомлення і переживання особистістю самої себе як представника певного народу в інтегрованій єдності морально-духовних характеристик нації,

що ґрунтується на осмисленні, урахуванні їхнього впливу на світову культуру та переживанні радості за здобутки, і на ціннісному ставленні до себе й свого народу щодо вироблення позитивної адекватної національної самооцінки, котра формує систему гідних дій та відносин.

Таким чином, на основі сформованого почуття національної гордості молоде покоління усвідомлює значущість та необхідність власного впливу на хід історії Української держави, впливу на її розвиток і розквіт, не байдужості, а вболівання за майбутнє, що так потрібне для становлення правової держави на світовій арені. Суспільне життя переконує, що без існування таких моральних цінностей, як добро, людяність, відповідальність, почуття національної гордості й гідності та сформованості адекватно високої національної самооцінки неможливе поліпшення ситуації в державі, оскільки саме вони виконують функцію гармонізації між особистістю та суспільством. Адже саме ці цінності особистості повинні посісти чільне місце і в системі цінностей сучасного суспільства, яке, своєю чергою, потребує обґрунтування та нового підходу до процесу виховання національної гордості в українській памолоді, пошуку нових ефективних методів в існуючих соціально-економічних умовах.

Література

1. Бех І.Д. Виховання особистості : підручник / І.Д. Бех. — К. : Либідь, 2008. — 848 с.
2. Бех І.Д. Почуття гідності у духовному розвитку особистості / І.Д. Бех // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. / Ін-т проблем виховання. — К., 2008. — Вип. 12. — С. 5-17.
3. Щербань П.М. Пам'ятай ім'я своє : заповіді сімейної педагогіки: навч. посіб. / П.М. Щербань. — К. : Вища шк., 2006. — 191 с.
4. Васильева Т.В. Комментарий к переводу Аристотеля «Эвдемона этика». Кн. (III) / Т.В. Васильева // Вопросы философии. — 2002. — № 1. — С. 161.
5. Крысько В.Г. Этническая психология : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В.Г. Крысько. — М. : Академия, 2002. — 320 с.
6. Крысько В.Г. Этнопсихологический словарь / В.Г. Крысько. — М. : МПСИ, 1999. — 343 с.
7. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка / Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. — М. : Азбуковник, 1999. — 944 с.
8. Щербатых Ю.В. Психологический анализ понятия «грех гордыни» / Ю.В. Щербатых // Экономический кризис России : социально-экономический, правовой и гуманитарный аспекты // Материалы региональной межвузовской научно-практической конференции. — Воронеж: МГЭИ, 2009. — С. 376-379.

В статтє представлено аналітичне обзренє феномена «національна гордость», єго характеристику; рассмотрена протїворечїва трїада «гордьня», «гордость», «національна гордость»; обоснована необхідність формования адекватно високої національної самооценки и переживания чувства радости за себя и за другого представителя народа в процессе национального самоосознания личности, что придает уверенности в своих национальных силах.

Ключевые слова: национальная гордость, гордость, гордыня, национальная самооценка, радость, гражданин, нация, народ, государство, национальные ценности, национальная идея.

R. L. Soichuk

Theoretical Aspects of the Phenomenon «National Pride»

The Institute of Problems on Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (9 Berlynskoho Str., Kyiv, Ukraine)

In the article attention is focused on the problem of state-civil education, where the sense of national pride comes forward as the core of formation of a citizen with respectful attitude toward the people and the state. Without this integrated quality the personality would be defective, with a sense of inferiority, incapable of productive work in the interests of the nation and the state. A contradictory triad is considered: «arrogance», «pride», and «national pride». In the minds of many people the concept of «pride» and «arrogance» are interconnected, while others consider them quite different in meaning. When pride is based on the success and achievement of an individual, his (her) talent and diligence, this is a positive assessment of individual achievements, reflected in his (her) personality pride; when a person is egocentric, without any reason to consider himself (herself) better than others, when attitude to the environment is manifested in scorn, then the person is arrogant. Analytical overview allows to describe the phenomenon of «national pride» as the awareness and experience of the person as a representative of the people in an integrated unity of moral and spiritual characteristics of the nation, based on understanding, positive influence on the world culture, the experience of joy at the achievements, and evaluative attitude to himself (herself) and the people. National positive self-esteem forms a system of worthy actions and relationships. The need of formation of adequate high national self-esteem and respect for himself (herself) and representatives of other nations is substantiated.

Keywords: national pride; pride; arrogance; national self-esteem; citizen; nation; folk; state; national values; national idea.

References

1. Bekh, I. D. (2008). *Vykhovannia osobystosti* [Education of Personality]. Kyiv: Lybid.
2. Bekh, I. D. (2008). Pochutia hidnosti u dukhovnomu rozvytku osobystosti [Dignity in Spiritual Development of Personality]. In *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi*: Vol. 12 (pp. 5-17). Kyiv:
3. Shcherban, P. M. (2006). *Pamiatai imia svoie: zapovidi simeinoi pedahohiky* [Remember Your Name: Precepts of Family Pedagogy]. Kyiv: Vyshcha shkola.
4. Vasileva, T. V. (2002). Kommentarii k perevodu Aristotelia «Evdemona etika»: Vol. 3 [Commentary on Aristotle's Translation «Evdemone Ethics»]. *Voprosy filosofii*, 1, 161.
5. Krysko, V. G. (2002). *Etnicheskaiia psikhologiiia* [Ethnic Psychology]. Moscow: Akademiia.
6. Krysko, V. G. (1999). *Etnopsikhologicheskii slovar* [Ethnopsychological Dictionary]. Moscow: MPSI.
7. Ozhegov, S. I., & Shvedova, N. Yu. (1999). *Tolkovyi slovar russkogo yazyka* [Explanatory Dictionary of Russian Language]. Moscow: Azbukovnik.
8. Shcherbatykh, Yu. V. (2009). Psikhologicheskii analiz poniatia «grekh gordyni» [Psychological Analysis of Concept «Sin of Pride»] In *Ekonomicheskii krizis Rossii: sotsialno-ekonomicheskii, pravovoi i gumanitarnyi aspekty: Conference Proceedings* (pp. 376-379). Voronezh: MGEl.